

**IZVEŠTAJ O MONITORINGU POŠTOVANJA KODEKSA NOVINARA
SRBIJE U DNEVNIM NOVINAMA U PERIODU OD 1. OKTOBRA 2022.
DO 31. JANUARA 2023. GODINE**

Projekat se realizuje je u okviru Programa malih medijskih grantova koji finansira Ambasada SAD-a administrira Nezavisno udruženje novinara Srbije. Stavovi, mišljenja i zaključci izneseni u projektu nužno ne izražavaju stavove NUNS i Ambasade SAD već isključivo autora.

Osmu godinu za redom, Savet za štampu je pratio poštovanje Kodeksa novinara Srbije.

Monitoring je trajao četiri meseca – od 1. oktobra 2022. do 31. januara 2023.

Obuhvaćeno je devet dnevnih listova koji se distribuiraju na nacionalnom nivou, odnosno jedan manje nego prethodne godine. Posmatrani su listovi: Alo, Blic, Danas, Večernje novosti, Informer, Kurir, Politika, Nova i Srpski telegraf.

Kao i ranijih godina, beleženi su nesporni prekršaji Kodeksa novinara Srbije, koji su prikazani u tabeli: uz naziv medija, datum objavljivanja teksta, naziv rubrike, strane i naslova teksta.

U odnosu na prethodni monitoring, zabeležen je izvestan pad prosečnog mesečnog broja prekršaja Kodeksa, ali je i dalje reč o velikoj učestalosti koja, primera radi, za više od 50 procenata prevazilazi učestalost iz 2017. godine.

U kršenju Kodeksa i dalje prednjače tabloidi, iako se može govoriti o izvesnim poboljšanjima u odnosu na prethodni posmatrani period. Najveći broj prekršaja ove godine napravio je Srpski telegraf, dok su se, tradicionalno, kao najprofesionalniji pokazali listovi Danas i Politika.

OPŠTA ZAPAŽANJA

Ukupno je zabeleženo 2653 tekstova u kojima je prekršena bar jedna tačka Kodeksa (iako je u većini slučajeva prekršeno više tačaka).

Ukoliko uporedimo ovaj nalaz s nalazima iz istog perioda prethodnih godina - uzmimo oktobar kao jedini mesec u kome je, od 2018. do 2022. godine, redovno rađen monitoring – primetno je da se ne može govoriti o jasnom trendu rasta ili pada uočenog broja prekršaja Kodeksa. Ove godine jeste uočen pad broja prekršaja, ali se to dešavalo i ranije, pa je, po pravilu, sledeća godina bila obeležena većom učestalošću kršenja pravila profesionalnog novinarstva.

Kao i ranijih godina, Kodeks se najčešće krši u izveštavanju o domaćim političkim temama, krivičnim delima i estradnim temama. Novitet je da je ove godine povećan broj prekršaja zabeleženih na spoljno-političkim

stranama novina, prouzrokovan tendencioznim izveštavanjem o ratu u Ukrajini.

Konstanta ovih monitoringa jeste da se najčešće krše tačke poglavlja 4: pre svega, tačka 3 koja se odnosi na kršenje prava na pretpostavku nevinosti (zabranu objavljivanja podataka koji upućuju na identitet osobe osumnjičene za krivično delo), tačka 6 koja propisuje obavezu poštovanja kulture i etike javne reči, kao i tačka 7 koja se tiče prikrivenog (neobeležnog) reklamiranja. Kada je u pitanju tačka 3, kontinuirano se objavljuje ne nužno identitet, ali niz podataka koji upućuju na identitet osumnjičenog: fotografija njegove kuće, imena njegove rodbine ili najuže porodice, karakteristično zanimanje, pozicija u sredini iz koje potiče, itd.

U tom smislu, jedan od najdrastičnijih primera je ubistvo Ivane M. na Mirijevu - slučaj u kome je osumnjičeni bukvalno iz medija i saznao da je osumnjičen. U tom statusu je čak i davao izjave medijima.

Tačka 6 se u praktično svim slučajevima krši ili u zabavnoj rubrici (izveštaji iz rijaliti programa), ili na prvim stranicama listova (rezervisanim za politiku). Što se tiče tačke 7, i dalje važi zaključak iz prethodog monitoringa - u odnosu na prve godine praćenja poštovanja Kodeksa, mediji se sada više trude da na neki način označe oglase ili PR tekstove. Ipak, to ponekad nije dovoljno, jer i dalje postoji značajan broj primera da se uz tekst navode nikom razumljive šifre ili jedva vidljiva naznaka da je u pitanju promotivni tekst.

I dalje se često krši i tačka 4 Poglavlja 4, koja se odnosi na pornografske i uznemirujuće sadržaje. Pornografski su se gotovo isključivo odnosili na prepričavanje seksualnih avantura učesnika rijalitija, dok su uznemirujući sadržaji registrovani u izveštavanju o krivičnim delima i saobraćajnim nesrećama. Ovome je osetno doprinelo otvoreno i detaljima bogato izveštavanje sa suđenja članovima klana Veljka Belivuka, poznatim po naročito surovom ophođenju prema žrtvama (tako je Blic 30. novembra objavio naslov "Mleli smo tela, pa u džakovima bacali u Dunav").

Kada je u pitanju Poglavlje 4, i dalje je primetan veliki broj tekstova kojima se potpiruju stereotipi i međunacionalna netrpeljivost. Albanci se u tabloidima praktično uvek označavaju kao Šiptari, dok je za Hrvate, ne doduše u tolikoj meri, rezervisana reč "ustaše" (Informer, 4. oktobar: Hrvati definitivno dokazali da su fašisti; Srpski telegraf, 7. oktobar - Mrze nas ceo vek, smeta im uspeh Srbije, žele etnički čistu Hrvatsku)

Veliki problem i dalje je kršenje tački poglavlja 7 kojim se garantuje poštovanje privatnosti. Od ovog pravila mediji najčešće odstupaju u slučaju porodičnih tragedija - kada prenose informacije o privatnom životu žrtava i njihovih porodica, ili izveštavaju sa sahrana. Najčešće se nameće zaključak da se to radi iz komercijalnih razloga, tako što se publika privlači pronalaženjem ili izmišljanjem „sočnih“ detalja vezanih za žrtve nasilja (kao, na primer, o ubistvu dve starije sestre, gde je očigledno iskonstruisan „ljubavni triler“ uz najbezdušnije ponižavanje žrtava). Postoje i slučajevi u kojima se može sumnjati da se pravila vezana za poštovanje privatnosti krše iz političkih razloga, kao, na primer, u slučaju ranjavanja dečaka srpske nacionalnosti na Kosovu, čija je fotografija postala neka vrsta univerzalne ilustracije za tekstove koji se odnose na odnos kosovskih vlasti prema srpskom stanovništvu.

Kada su u pitanju javne ličnosti, nastavljena je praksa preteranog zadiranja u njihove privatne živote, uz iznošenje podataka koji direktno utiču na živote njihove dece - pa čak i kada još nisu ni rođena, kao u slučaju trudnoće glumice Anđelke Prpić. Mediji su najčešće tretirali njen privatni život uz brojna kršenja Kodeksa, na način koji bi se mogao nazvati zlostavljanjem.

U odnosu na prethodni monitoring, zabeležen je značajan rast broja prekršaja u poglavlju 1, za šta je, uglavnom, zaslužno izveštavanje o političkim temama, gde se veoma često iznose neistine informacije, nagađanja i pretpostavke se predstavljaju kao činjenice i ne konsultuje se više izvora informacija.

U domenu poglavlja 4 bilo je čak 1291 kršenja Kodeksa, tačke prvog poglavlja prekršene su 812, a tačke sedmog poglavlja 737 puta.

ALO

Tabloid Alo je ove godine izgubio titulu "šampiona" u broju prekršaja Kodeksa novinara, za šta bi mogla biti zaslužna odluka uredništva da donekle smanji udeo pornografskog sadržaja na stranicama "Ljubav i seks". Nažalost, takav napor u pravcu poštovanja Kodeksa nije uočljiv u drugim oblastima, pa list i dalje nastavlja da objavljuje tekstove u kojima se ne poštuju odredbe koje se odnose na istinitost izveštavanja - najčešće na političkim stranama, gde se, po pravilu, izveštava u interesu vlasti i na štetu opozicije ili političkih aktera iz drugih država koji nisu po volji vlasti u Srbiji ("Prodali bi Srbiju da naude Vučiću!", naslov je, recimo, teksta objavljenog 25. januara 2023. na udarnim drugoj i trećoj strani lista). Politička rubrika lista obiluje i primerima prećutkivanja činjenica i korišćenja naslova koji ne odražavaju sadržinu teksta, a list i dalje ne odustaje od diskriminatornog načina pominjanja određenih nacija (Šiptari). Alo prednjači i u nepoštovanju kulture javne reči, naročito u izveštajima o dešavanju u rijaliti programima ("Mili: Devito je pu*io ku*ac kolegi! Devito: Ti si homofob koji traži pažnju!" – tekst objavljen 25. januara 2023. preko dve stranice lista). I dalje se ne može govoriti o pokušajima da se izveštavanje o krivičnim delima i nesrećama usaglasi sa pravilima predviđenim Kodeksom.

BLIC

Iako je po broju tekstova u kojima je prekršen Kodeks tradicionalno smešten "na sredini table", Blic kao da i ne konstatuje sopstvena ogrešenja o profesionalne standarde. U ovom listu, kao i uvek, priličan je broj slučajeva neoznačenog oglašavanja, po pravilu se krši pravo na pretpostavku nevinosti i do detalja izveštava o najgnusnijim zločinima.

VEČERNJE NOVOSTI

Večernje novosti su i ove godine donekle smanjile broj tekstova u kojima nisu poštovane odredbe Kodeksa novinara Srbije. Ipak, i dalje je uočljiv značajan broj prekršaja na rubrici "Hronika", gde se često krši pretpostavka nevinosti navodnog počinioca i direktno ili indirektno ugrožava privatnost aktera. Takođe je i dalje primetno izveštavanje u interesu vlasti i drugi vidovi kršenja Kodeksa novinara u oblasti političkog izveštavanja (najčešće se nagađanja predstavljaju kao činjenice, piše se jednostrano i prećutkuju se činjenice). Takođe, list ne odustaje od svog starog načina na koji pokušava da zaobiđe Kodeks prilikom objavljivanja komercijalnog sadržaja u formi novinarskih tekstova – obeležava ih numeričkom šifrom koja čitaocima ništa ne govori.

DANAS

U Danasu je ponovo zabeleženo najmanje prekršaja Kodeksa novinara Srbije, što ovaj list tradicionalno čini dobrim primerom izveštavanja. Po pravilu, Danas prekršaje pravi tako što propušta da označi komercijalni sadržaj dat u formi novinskog teksta, naročito kad je reč o izveštavanju o aktivnostima SBB fondacije.

KURIR

Dnevni list Kurir je nastavio da, kao i prošle godine, smanjuje broj prekršaja Kodeksa. Najslabije tačke Kurira su izveštavanje o krivičnim delima i tragedijama, kao i estradna rubrika, gde se često ne pravi razlika između činjenica i pretpostavki i nagađanja, slepo se veruje izvoru i ne poštuje se privatnost. Takođe, i kod Kurira je i dalje vidljivo svrstavanje na stranu vlasti, zbog čega se krše odredbe Kodeksa koje se odnose na istinitost izveštavanja ili odgovornost novinara. List nastavlja da se trudi da komercijalne i PR sadržaje iznete u novinarskoj formi obeleži jasnom oznakom „PROMO“, kao i da poštuje kulturu i etiku javne reči.

NOVA

Formalno, list Nova spada u one koji - u poređenju s tabloidima - retko krše Kodeks. Ipak, Nova povremeno pravi ozbiljne presteupe i zalazi zonu neprofesionalnog. To se posebno odnosi na kršenje prava na privatnost, s akcentom na situacije kada se dogodila neka porodična tragedija - slučaj Ane Volš, na primer.

POLITIKA

I ove godine se Politika našla u društvu Danasa, kao dnevni list koji ima malo nesumnjivih slučajeva kršenja Kodeksa. U pitanju su uglavnom neoznačeni oglasi/plaćeni tekstovi, ali se dešava i kršenje prava na pretpostavku nevinosti. Zanimljivo je u tom kontekstu to što se Politika pridružila tabloidima i na naslovnoj strani objavila fotografiju ranjenog srpskog dečaka s Kosova (iako Kodeks zabranjuje otkrivanje identiteta deteta)

INFORMER

I Informer je ove godine uspeo da napravi manji broj prekršaja Kodeksa u odnosu na prethodni monitoring, ali se ne može govoriti baš o značajnom napretku. Ovaj list prednjači u kršenju Kodeksa u političkom izveštavanju, prvenstveno iz prvog poglavlja, koje se odnosi na istinitost izveštavanja, ali i odredbi vezanih za diskriminatoran govor i kulturu i etiku javne reči, a sve u cilju zastupanja interesa vlasti, na štetu opozicije. Takođe, Informer prednjači u potpirivanju međunacionalne netrpeljivosti ("Šiptarski zlikovac sišao s uma: Kurti bi sad da hapsi i mrtve!") naslov je teksta objavljenog na naslovnoj i udarnim, drugoj i trećoj strani lista 18. januara, što je samo jedan slikovit primer načina na koji ovaj list pristupa novinarskoj profesiji). Informer i dalje nastavlja da objavljuje lažne i tendenciozne "ankete" na drugoj strani lista, a zmačajan broj prekršaja Kodeksa pravi i u tekstovima iz crne hronike i oblasti estrade.

SRPSKI TELEGRAF

List koji se od početka nalazi u vrhu onim koji najčešće krše Kodeks, ostao je veran toj tradiciji. Zahvaljujući detaljnom izveštavanju o dešavanjima u rijaliti programu, ovaj put naročito je zastupljeno kršenje pravila o kulturi i etici javne reči i zabrani objavljivanja pornografskog sadržaja. U posmatranom periodu, tako smo imali prilike da vidimo npr. naslove: "Mladoženja guzio striptizetu - mlada se vatala sa striperom" (12. novembar), "Dudlala mi ga je pola sata u ćošku" (1. oktobar), "Aleks nije pušila Kristijanu - smoki ne može ni da mu se digne" (6. oktobar). Zanimljivo je da se prostakluci nisu zadržali samo na stranicama rezervisanim za estradu, pa se recimo u sportskoj rubrici pojavio tekst "Guza ko meduza". Srpski telegraf nastavio je i da se otvoreno politički svrstava, da učestvuje u medijskim hajkama na opozicione političare, aktiviste i novinare ("Otac političara silovao Amerikanku", "Medijska hobotnica", "Vučiću i Srbiji spremali pakao - hteli da nam odseku gas, struju i naftu", "Opozicija ukida božje zapovesti"). U istom segmentu ni ovaj put nisu izostale uvrede: "Budale Vjosa i Kurti neće u Otvoreni Balkan", "Sa Nove vas Pinokio zove"). Osim toga, ovaj list neguje tradiciju objavljivanja uznemirujućih sadržaja ("Viljuškom i nožem odsekao sebi penis - pa pertlom vezao za most"), kao i uporno kršenje odredbe Kodeksa koja se odnosi na diskriminaciju i potpirivanje međunacionalne netrpeljivosti.